

YANGI AVLOD DARS LIKLARI VA YANGILIKLAR

Qo'shboqova Oqila, Soatmurodova Yulduz

JDPU III bosqich talabalari

Ilmiy rahbar: Shukurova Halima

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf darsliklarining afzallik tomonlari, yangi Alifbe darsligidagi "Tovushlar va harflar" mavzusi bo'yicha yangiliklar haqida fikrlar bayon etilgan va ko'rsatilib, metodik tavsiyalar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: O'zbek xalqi, tovush va harflar, Alifbe, so'z birikmasi, "O'zbekiston mustaqil davlat", O'zbekiston, davlat.

АННОТАЦИЯ

В данной статье описаны и показаны преимущества учебников для начальной школы, новинки нового учебника «Алфавит» «Звуки и буквы», а также даны методические рекомендации.

Ключевые слова: Узбекский народ, звуки и буквы, алфавит, словосочетание, «независимое государство Узбекистан», Узбекистан, государство.

ABSTRACT

This article describes and shows the advantages of textbooks for primary school, the novelties of the new textbook "Alphabet" "Sounds and Letters", and also provides methodological recommendations.

Keywords: Uzbek people, sounds and letters, alphabet, phrase, "independent state of Uzbekistan", Uzbekistan, state.

Kirish

O'zbek xalqi boy xalq, uning urf-odatlari, qadriyatlarini har xil. Shuning bilan uning tili ham boshqa tillardan boyligi, jozibadorligi, chiroyliligi bilan boshqa xalqlarning tilidan alohida ajralib turadi. Shu jumladan, o'zbek tilida tovushlarimiz nutqimizda qanday talaffuz etilsa, yozuvda xuddi shunday yoziladi. Tovushlarni adabiy til me'yorlariga rioya qilib talaffuz etsak, nur ustiga a'lo nur bo'ladi. Bunda biz o'z ona tilimizga hurmat e'tibor qaratgan bo'lamiz. Biz pedagog hisoblanar ekanmiz, aynan mana shu tovushlarni o'rgatishga alohida e'tibor qaratishimiz joiz va shuning uchun bugungi kunda tovush va harflarni o'rgatish muhim

ahamiyatga ega. Xo'sh, biz tovush va harflarni qachon o'rgatamiz? Albatta, biz tovush va harflarni savod o'rgatish davrida Alifbe kitobida o'rgatamiz. Malumki, savod o'rgatish davri 2 bosqichda amalga oshiriladi: Alifbegacha bo'lgan davr va alifbe davriga bo'linadi. Alifbegacha bo'lgan davrda biz bolalarning nutqini o'stirishga doir so'z va gaplar ustida ishlaymiz. 2021-yilda Alifbe davrida avvalo Oo, Nn, Aa tovushlari o'rganilgan bo'lsa, 2023-yildan boshlab Oo, Tt, Aa tovushlari o'rgatila boshladi. 2021-yilgi kitoblarda ONA-volidayi muhtaramimiz deb ulug'lagan bo'lsak, endilikda OTA-oilamizning ustuni, padari buzrukvorimiz ekanligi uqtirib kelinmoqda. Shuningdek, mana shu davrda alifboda 29 ta harf va 30 ta tovush ya'ni birgina j harfi 2 xil talaffuz etilishi aytib o'tiladi. Bu jarayon keyingi darsliklarda qanday o'rgatiladi?

Asosiy qism

2021-2022-yillardan boshlab davlatimiz Finlandiya ta'lim tizimini o'rganib kelmoqda. Darsliklarimiz aynan Finlandiya darsliklari asosida qayta nashrdan chiqqan. 2021-yilda I.Azimova, K. Mavlonova, S. Quronov, Shokir Tursunlar tomonidan 2-sinf uchun “Ona tili va o'qish savodxonligi” darsligi ishlab chiqilgan edi. Ushbu darslikda avvalo shartli belgilar va mundarija berilgan. Shuningdek, darslik “Vatanparvarlik nima?” nomli mavzudan boshlanadi. Umuman olganda, 2-sinf “ona tili va o'qish savodxonligi” darsligi o'quvchilarni kreativ fikrlashi, dars davomida va darsdan tashqari vaqtda ham turli sohalarda o'z tilida ravon so'zlashi, so'z boyligining oshishi, o'quvchida to'g'ri, tez, ongli, ifodali o'qish malakasini shakllantirishni o'z oldiga maqsad qilgan. Shuningdek, o'quvchilar barcha uslubdagi matnlar bilan tanishadilar, ta'lim jarayonida o'quvchilarning voqea-hodisalarni kuzatish, anglash, qiyoslash orqali, ijodiy tafakkurlari va fikrlash doirasi shakllantirilib boriladi. Lekin bu darsliklar o'zini oqlamadi. Chunki darslikda o'quvchilar tilshunoslikning qonun-qoidalarini o'zlashtira olmadilar, o'quvchilar faqat bir tomonlama badiiy matn ustida ishlab qoldi. Misol uchun, darsliklarda matn asosida berilgan topshiriqlarning birida „so'z birikmasini toping” degan savol berilgan. Mana shu holatda o'quvchi topshiriqni qanday qilib bajaradi? Buning uchun o'quvchilar topshiriqni bajarish uchun so'z birikmasi qoidasini bilishi zarur. Lekin kitobda so'z birikmasining qoidasi berilmagan. Aynan mana shu yerda darslikning kamchiliklari yaqqol ko'zga tashlanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Shunga ko'ra, 2023-yil Singapur ta'limi bo'yicha yangi darsliklar nashrdan chiqib, sentyabr oyidan qo'llanila boshladi. Masalan, 2023-yil S.D.Kuranov tomonidan “Novda” nashriyotida yangicha talqinda 2-sinf Ona tili darsligini chiqarildi. Bu kitobning afzallik tomonlari shundaki, o'quvchilarni mantiqiy fikrlashga undaydi. Lekin ushbu kitobda mantiqiy fikrlash bilan birga o'quvchilarga tovushlarni ham o'rgatish zarur. Afsuski bunda o'quvchilar tovushlar mavzusini yaxshi o'zlashtira olmaydilar. 2-sinf ona tili darsligining I qism birinchi

mavzusida “O‘zbekiston Mustaqil davlat” deb nomlangan mavzu bilan boshlanadi.

Mavzuda bobo va uning nabiralari rasmi berilgan. Nabiraning: “Bobojon, davlat o‘zi nima?” degan savol turibdi. Mana shu yerda o‘qituvchi qanday qilib o‘quvchilarga tovushlarni

o‘rgatadi? Degan o‘rinli savol tug‘iladi. Biz bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi sifatida quyidagi tavsiyalarni beramiz: Masalan, aziz bolajonlar, biz tovushlardan og‘zaki nutqimizda foydalanamiz, qani aytingchi, nabiraning bobosiga bergan savolida nechta tovushlar bor ekan? Unli va undosh nechta tovushlar sonichi? Degan savollarni berishimiz mumkin. O‘quvchilar harflarni 1- sinfda o‘rgangan bo‘lsa-da, alifboni bir eslatib o‘tamiz va quyidagi savol bilan murojaat qilishimiz mumkin: „Umuman olganda, Alifboda nechta harf bor edi, keling eslab olaylik.“ Shu tarzda o‘quvchilar bilan o‘tilganlarni takrorlab eslatib olamiz. Yangi mavzuga o‘tish jarayonida esa: o‘quvchilar, bilan bugungi o‘tiladigan mavzuga oid bo‘lgan “O‘zbekiston” qo‘shig‘ini aytamiz o‘quvchilar, kelinglar sizlar bilan “O‘zbekiston” qo‘shig‘ini aytamiz, qani hammamiz o‘rnimizdan turamiz” deb yangi mavzuga o‘tsak bo‘ladi.

“Aziz bo‘ston-O‘zbekiston

M.Omon she‘ri

D.Omonullayeva musiqasi

Bu dunyoda chamanlar ko‘p,
Buu dunyoda vatanlar ko‘p.
Barchasida yashnar gullar,
Barchasida yayrar dillar.
Mening uchun aziz bo‘ston-
O‘zbekiston, O‘zbekiston!
Mening uchun aziz bo‘ston –
O‘zbekiston, O‘zbekiston!
Chorlar ezgu yo‘llar meni,
Ajdodlarim qo‘llar meni.
Bu vatanda to‘kmasman yosh,
Bu vatanda egmasman bosh.
Mening uchun aziz bo‘ston-
O‘zbekiston, O‘zbekiston!
Sahrolar gul ochar senda,
Samolar nur sochar senda
Yulduzlaring so‘nmasin hech,
Bag‘ringga g‘am qo‘nmasin hech.
Mening uchun aziz bo‘ston-
O‘zbekiston, O‘zbekiston!

Yangi mavzuga o‘tish jarayonida o‘qituvchi davlatimiz haqida, mustaqilligimiz haqida o‘zi uchun dars ishlanma tuzishi darkor hisoblanadi. Misol uchun shu mavzu uchun dars ishlanmani ko‘rsatib o‘tamiz.

Mavzu: „O‘zbekiston Mustaqil davlat“

Darsning maqsadi:

Ta‘limiy: o‘quvchilarga berilgan matn orqali tovushlar haqida bilimlar berish

Tarbiyaviy: O‘zbekistonning mustaqilligi haqida tushunchalarga ega bo‘lish, mustaqillikning qadriga yetish.

Rivojlantiruvchi: matn orqali tovushlar haqidagi bilimlarni mukammal egallash.

Dars turi: yangi bilim beruvchi.

Dars metodi: suhbat, tushuntirish, aqliy hujum metodi.

Dars jihozi: Darslik, ko'rgazma, multimedia, dunyo xaritasi.

Darsning borishi:

Tashkiliy qism Salomlashish, tozalikka qarash, o'quvchilarning darsiga tayyorligini tekshirish

Yangi mavzu bayoni:

Qadrli bolajonlar, sizlar bilan O'zbekiston Vatanimiz to'g'risida gaplashamiz. Avvalo, o'quvchilarga davlat haqidagi tushunchani aytamiz. O'quvchilar, davlat – bu bizning oilamiz kabidir. O'zbekiston ham bitta davlat hisoblanadi. Davlatimiz dunyo xaritasida ham o'z o'rniga ega. Unda ko'plab shaharlar joylashgan.

Mana shu jarayonda o'qituvchi dunyo xaritasi nima ekanligi haqida aytib o'tadi. Shu o'rinda dunyo xaritasi so'zida nechta tovush borligini o'quvchilardan so'rab olsa bo'ladi. Maqsad o'quvchilarga tovush mavzusini o'tganda to'g'ri yozish qoidalarini aks ettirishdan iboratdir. Masalan davlat so'zini davlat deb yozmasligi kerak.

O'quvchilarning mavzuni qay darajada o'zlashtirganini bilish maqsadida tarqatma materiallardan foydalanish mumkin. Tarqatma materiallarda quyidagi savollar berilsa bo'ladi:

1. Davlat o'zi nima?
2. Vatan so'zida nechta tovush bor?
3. Bobo va nabiralari qayerda suhbatlashishdi?
4. Vatan to'g'risida she'r aytib bering.
5. O'zbekiston so'zida unli va undosh tovushlarni sanab bering.

Shu tarzda mavzu mustahkamlanadi.

Uyga vazifa: Matndagi unli va undoshlar sonini aniqlash, bayroq rasmini chizish.

Xulosa

Umuman olganda, mana shu birgina tovushlar va harflar haqidagi ma'lumotlarni beruvchi darsni o'tar ekanmiz, har birimiz faqatgina matnga e'tibor qaratib emas balkim tovushlarni va harflarni ham birgalikda bilib olishlariga e'tiborni qaratishimiz joiz. Shu jumladan shunday darslar tashkil etilganda o'quvchilar quyidagi bilim va ko'nikmalarni hosil qiladilar:

- O'quvchilar tovushlar haqidagi bilimlarni mustahkamlaydilar;
- Bolalar tovushlarni bilimgina qolmay, uni yozish haqidagi ko'nikmalarni egallaydilar;
- O'quvchilar davlat o'zi nima ekanligini bilib olishadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Ona tili va o'qish savodxonligi (I.Azimova, K.Mavlonova, S.Quronov, Sh.Tursunov) 2021-yil.

2.Ona tili (S.D.Kuranov) 2023-yil „Novda“ nashriyoti.

3. Alifbe (Rohatoy Safarova, M. Inoyatova) 2021-yil „Ma’naviyat“ nashriyoti.

4. Ona tili va o‘qish metodikasi (K. Qosimova, S. Matchonov, Xolboyeva G.) „Ishonchli hamkor“ nashriyoti Toshkent 2021-yil